

Terminologia Erreala Ikusgai egiten: Terminologia Sareak Ehunduz programa

Itziar San Martin

Euskal Herriko Unibertsitatea UPV/EHU

itziar.sanmartin@ehu.eus

Terminologia Sareak Ehunduz(TSE)¹UPV/EHUK Euskara eta Eleaniztasun Errektoreordetzaren bitartez babesturiko programa da eta 2007tik gaur arte izan diren Euskararen Plan Gidarietan jaso du babes instituzionala. Programa aurrera eramatearen ardura Euskal Hizkuntza eta Komunikazioa Sailak dauka, Igone Zabalak koordinatzen du eta hainbat irakaslek zuzentzen dute programa unibertsitateko fakultateetan. Programa arrakasta handia izaten ari da: 2016an 23 ikastegik eta 189 irakaslek hartu zuten parte TSE programan.

Programaren helburu nagusia espezialitate-alorretako erregistroen garapenean eta finkapenean laguntzea da. Horretarako ezinbestekoak diren bi alderdi lantzen dira: alde batetik, erregistro horiek ezagutzea, bereziki ikasgeletan erabiltzen den terminologia eta fraseologia. Bestetik, irakasleen arteko sareak sortzea eta dinamizatzea. Adituen arteko komunikazio sareak ahulak dira, irakasle eta ikasleen artekoekin ez bezala, eta honek erregistro akademikoen normalizazioa oztopatzen du. Konpentsatzeko behean zehatzago azalduko diren tresnak eta baliabideak garatzen ari gara.

Unibertsitateko erregistro akademikoak ezagutzea eta deskribatzea euskaraz eskaintzen diren irakasgaietan erabiltzen den terminologia deskribatuz egiten dugu eta zentzu horretan behetik gorako lana dela esan daiteke. Izan ere, diskurtso espezializatuaren eta terminologiaren ikerketan dauden gaur egungo ildo teorikoetako ideiek² iradokitzen dute terminologiaren normalizazioari lagundu nahi badiogu, terminologia-lana egiteko deskriptiotik abiatu behar garela, terminologia alorrez alorreko adituek garatzen dutela eta terminologia testuetan ageri dela. Beste hitz batzuetan esanda, alorrez alorreko diskurtso espezializatuak alor horietan hizkuntza erabiltzen duten komunitate epistemiko-diskurtsiboek garatzen dituzte eta horiek sorturiko testuak eta terminologia funtsezkoak dira terminologia deskribatzeko. Hizkuntzalariei lana monitorizazio lana da, ez kontrol edo zuzenketa lana: adituek erabiltzen duten terminologia eta hizkuntza-adierazpideen zuzentasuna bermatzen laguntzen zaie, baina ez zaie inposatzen termino aldaketatik zein erabili behar duten. Izan ere, esparruz esparruko adituek bakarrik ezagutzen eta menderatzen dituzte beren esparruko alderdi semantiko-pragmatikoak. Horregatik guztiagatik, terminologiaren finkapena diziplinarteko lana da, esparruz esparruko adituen, hizkuntzalariei eta, beherago ikusiko dugunez, hizkuntza-teknologietan espezializaturiko teknikariei lana eskatzen duena. Programa aurrera eramateko tresnak Elhuyar Fundazioarekin ditugun hainbat lankidetzak hitzarmenen bidez garatu edota hobetu dira.

Praktikan, terminologiaren deskripziorako unibertsitateko irakasleek beren irakaskuntzan erabiltzen dituzten dokumentuak jaso eta horietako terminologia biltzen eta aztertzen da. Zehatzago, programan izena ematen duten irakasleek irakasgai bateko irakaskuntza materialak

¹ TSE programak 2008an abian jarritako GARATERM (Zabala et al. 2008) egitasmoan du bere oinarria. Bertan erregistro espezializatuaren garapenean eta finkapenean laguntzeko beharren inguruan hizkuntzalariek dugun rolaz egin zen gogoeta, besteak beste.

² Terminologiaren Teoria Klasikoan (Terminologiaren Teoria Orokorra) helburua nazioarteko terminologiaren estandarizazioa zen. Ikuspegi horri hainbat alderditatik egin zaizkio kritikak eta gaur egungo ikuspegi berrietan (Sozioterminologia, Teoria Soziokognitiboa eta Terminologiaren Teoria Komunikatiboa) onartzen da terminologia lanak normalizazioa duela helburu.

GARATERM lan-ingurunera³ igotzen ditu (apunteak, aurkezpenak, irakaskuntza-gida, praktika-protokoloak...). Bildutako dokumentuetatik terminologia erreala erazten da lan-ingurune berean integratuta dagoen *Erauzterm* (Alegria et al. 2004) termino-erazle erdi-automatikoaren bitartez. Ondoren, irakasle bakoitzak termino-hautagai horiek balioztatzen ditu eta beste hizkuntza batzuetako ordainak bilatzen dizkie, gaztelaniakoak eta ingelesekoak batik bat. Horrela sortzen ditugu irakasgaietako termino-zerrenda eleaniztunak. Termino-zerrenda eleaniztunak TZOS⁴ edo *Terminologia Zerbitzurako Online Sistem*an kargatzen dira, terminoen datu-base irekia kontsultagai dagoena sarean. Labur esanda, hiru mailatako izen-ematea aukera dezakete TSE programan izena ematen duten irakasleek: 1. mailak 10 orduko dedikazioa eskatzen du eta bertan irakasgai bateko testuak *Garaterm* lan-ingurunera igotzen dira. 2. mailak gutxi gorabehera 60 orduko lana eskatzen du eta irakasgaiaren termino-zerrenda eleaniztuna egitea eta TZOSera igotze lanak egiten dira. Bukatzeko, 3. mailan irakasgaiaren hiztegi terminologiko definizioduna egiten da sarean argitaratzeari begira eta 60 orduko lana eskatzen du.

TZOS plataforman kontsultak egiterakoan terminoen inguruko erabilerari buruzko informazio aberatsa biltzen da: terminoak eta horien baliokideak ez ezik terminoa zer irakasgaitan erabili den, zer ikastegi eta gradutan eskaintzen den, irakasgaia kokatzen den jakintza-alorra eta azpialorra zein diren eta irakasgaiaren testu-egileak nor diren. Terminoak irakaskuntza-materialetatik atera direnez, eta *Garaterm* corpusa eta TZOS terminologia datu-basea konektatuta daudenez, terminoetan klik eginez, *Garaterm* corpuseko konkordantziak edo erabileraren testuinguruak ikus daitezke. Horrez gain, terminoen inguruan proposamenak egiteko eta foroen bitartez terminologiaz eztabaidatzeko aukera ere ematen du, adibidez terminoen finkapenerako proposamenak eginez. Horrek guztiak ahalbidetzen dizkigu, alde batetik, adituen arteko komunikazio sareak arintzea eta dinamizatzea eta, bestetik, normalizazio-ekimenetan partehartzen duten eragileek ere (bereziki Terminologia Batzordea, EHUko Euskara Zerbitzua, EIMA etab.) kontsulta-gune interesgarria eskura izatea terminoen inguruan erabakiak hartu aurretik erabilerari buruzko datu erreala izan ditzaten. Horrek guztiak erregistro espezializatuen garapenean eta finkapenean laguntzeko bidea irekiko du.

Garaterm lan-ingurunean kargaturiko hitz kopurua oso esangarria da. Jakintza-alor guztiak kontuan izanda 15 milioi baino hitz gehiagoko corpus akademikoa lortu da eta TZOSen kargaturiko informazioari dagokionez, hizkuntza guztiak aintzat hartuta 101.138 denominazio inguru daude, horietatik 33.784 euskarazkoak. Bestalde, azken urtean egin diren hobekuntzen artean, *Erauzterm*-en hainbat hiztegi integratu dira eskusio corpus modura (Zuzenbide alorreko zenbait hiztegi, UZEIren Matematika hiztegia, Euskalterm-en kontsultagai dauden hainbat espezialitate alorretako hiztegiak eta Erizaintza Hiztegia (UPV/EHU)). Horrez gain, askotariko aldakiak detektatzeko gai ere bada *Erauzterm*. Bukatzeko, TZOS datu-basean partehartzaile bakoitzak bere termino-zerrendatik abiatuta, terminoen definizioak landuz bere irakasgaiko hiztegi terminologikoa egin ahal izateko egokitu da.

TSE programari buruzko informazio zabalagoa nahi izanez gero, jarraian dituzuen baliabide eta erreferentzietan aurki daitezke:

- San Martin (2013):
<https://www.ehu.es/documents/2430735/2730483/LIBURUAehuei13-03.pdf>
- UPV/EHUko Euskara eta etengabeko Prestakuntzako gunean:
<http://www.ehu.es/eu/web/euskara/terminologia-sareak-ehunduz>
- *Garaterm* webgunean: http://garaterm.ehu.es/garaterm_ataria/tse-programa/
- Terminologia Zerbitzurako Online Sistema TZOS <http://tzos.ehu.es/?setuilang=en>
- UPV/EHUko *Ehusferan*: <https://www.ehu.es/ehusfera/tse/>
- Zabala et al. (2013):
<http://www.ehu.es/documents/2430735/2730483/LIBURUAehuei13-08.pdf>

³<http://garaterm.ehu.es>

⁴<http://tzos.ehu.es/?setuilang=en>

Erreferentzia bibliografikoak

1. Zabala I, Aierbe A, Aldezabal I, Arregi X, Arriola J, Elordui A, Elozegi A, Elozegi K, Ezeiza J, Garcia J, garcia I, Lersundi M, San Martin I, Ugarteburu I. GARATERM: Diskurtso akademiko-profesionalaren didaktika eta garapena uztartzeko tresna informatikoen diseinu eta integrazioa helburu duen proiektua. In Salaburu P. Ugarteburu I, (argit.): *Especialitate Hizkerak eta Terminologia III: Especialitate-hizkeren didaktika eta komunikazioa*, Leioa: UPV/EHUko Argitalpen Zerbitzua. 2008, 211-219 or.
2. Alegria I, Gurrutxaga A, Lizaso P, Saralegi X, Ugartetxea S, Urizar, R. An Xml-Based Term Extraction Tool for Basque. In 4th International Conference on Language Resources and Evaluations (LREC). 2004, Lisbon.
3. San Martin, I. Terminologia Sareak Ehunduz: unibertsitateko ikasgeletan erabiltzen den terminologia ikusgai egin nahi duen programa. In Alberdi X, Salaburu P (arg.). *Ugarteburu Terminologia Jardunaldiak (V). Terminologia naturala eta Terminologia planifikatua euskararen normalizazioari begira*. Bilbo, 2013, 20-32 or.
4. Zabala I; Lersundi M.; Leturia I.; Manterola I, Santander G. GARATERM: euskararen erregistro akademikoen garapenaren ikerketarako lan-ingurunea In Alberdi X, Salaburu P.(arg.) *Ugarteburu terminologia jardunaldiak (V). terminologia naturala eta terminologia planifikatua euskararen normalizazioari begira*. UPV/EHUko Argitalpen Zerbitzua. Bilbo, 2013. 98-114 or.